

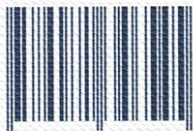

Deze e-mailuitwisseling is te mooi om in een mailbox te laten verstoffen. Wat begon als een gedachtenwisseling ter voorbereiding van een publicatie, blijkt een zelfstandige aaneenschakeling van observaties, invallen en typering van het werk van de onzichtbare schilder. Een speurtocht naar de regels van het maken en het karakteristieke van zijn werk.

Middels atelierbezoek komen beide schrijvers langs bij en enteren Age K.'s schilderijen. Ze wagen zich aan het formuleren van woorden die het schilderen, het tekenen, het onderwerp van het werk raken en betrappen op het effect. Uitdrukkingen als de chromatische ontroering, het vitaliserende van de kleur, de spatiëring van de ruimte. Effecten die ontstaan door het krassen, wissen, schrijven en doorhalen. De bedoelingen van de schilder doen er uiteindelijk niet toe, het gaat Jan de Heer en Kees Vollemans om technisch kijken.

Niets spannender dan technisch kijken. Het brengt je dichterbij elk kunstobject.

www.uitgeverij1001.nl

9 789071 346546 >

onzichtbare schijfde onzichtbare schijfde
zichtbare schijfde onzichtbare
areschijfde onzichtbare schijfde
i d e r d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e
b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e
e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e
d e r d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e
e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e
c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e
o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e
s c h i j f d e
r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e
a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i
i d e r d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t
t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e
b a r e
s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e
i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e
z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t
d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c
s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t
d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n
i c h t b a r e
l d e r d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h
n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b
o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n
e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n
d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t b a r e s c h i j f d e o n z i c h t

DE ONZICHTBARE SCHILDER

Jan de Heer – Kees Vollemans

Uitgeverij Duizend & Een

1001

Subject: afwezig

Jan,
ik weet niet meer hoe hij heette maar ik zag hem op tv, in het programma RAM: een kunstenaar die minutieus oude foto's natekende, uit tijden waarin hij er nog niet was. Hij verklaarde dat hij op die manier te weten wilde komen wat het is om niet te bestaan. In al die scènes van voorheen, in al die kamers en straten van destijds was hij afwezig. Omdat hij toen nog dood was, zei hij, zoals hij ooit opnieuw dood zou zijn. De meesten tekenen iets om erbij te zijn, hij om te ontbreken, om te ervaren wat dat is, om te ontbreken. Hij tekende auto's, meubelen, personen, maar eigenlijk tekende hij hoe hij niet bestond.

Ik moest gelijk denken aan wat jij vertelde over die kamergenoot van je, die zich midden in de nacht over je heen boog om er zeker van te zijn dat je nog ademde – en dus dat *hij* nog leefde. Die tekenaar doet het omgekeerde.
Kees

Kees,
Wat een prachtig project. Het suizelt mij ook vaak door het hoofd dat ik er meer niet ben dan wel, zelfs al ben ik er. Wat een bijna zen-achtige vorm: het er-niet-zijn te willen ervaren. Wat kan ik me daar goed in vinden. Vaak doe ik niks, om de tijd te laten passeren, ik doe dan tegenover de tijd dat ik er niet ben, kijk terug en denk daar was ik niet. De wereld kan me worst wezen, maar met de tijd heb ik nog een appeltje te schillen.
jan

Subject: Age

Kees,

Ik dacht dat het leuk zou zijn, zoals ik gister al zei, om Ages jongste werk als uitgangspunt te nemen. Grappig dat hij dat zelf ook voorstelde. Ik wil dan meer weten over dat gemompel/geschrijf.

Daar hangen we het andere werk tegenaan, maar hoe? Laten we het werk erbij zoeken als gelijkenissen, dus zoeken naar werk dat convenieert, dat wedijvert, dat verwantschap vertoont, sympathiek of antipathiek, dat een analogie herbergt, dat de illusie van verte scheidt enz.

En hoe, volgens welke regel zegt men dat een portret gelijk?

jan

Jan,

het wordt de New Age. Amusant om er alle soorten van gelijkenis op los te laten, alsof de schilderijen de wereld zijn en de wereld daar (zoals Michel Foucault zegt) om zichzelf heen rolt (“de aarde herhaalde de hemel, de menselijke gelaten weerspiegelden zich in de sterren en het kruid hield in zijn stengels de geheimen vast die dienstbaar waren aan de mens”).

Ja wat is de regel van het gelijkende portret? Hockney beweert dat het, technisch gesproken, met behulp van spiegel en velum is verworven. Gezichten zijn niet te onthouden, maar wel weer te geven. De spiegel komt er volgens mij als gelijkenisvorm het dichtstbij, maar de meest sprekende voorbeelden in olieverf zijn toch mysterieuzer en onnavolgbaarder omdat ze b.v. met de vlek en de suggestie werken.

De spiegel in de *Meninas* van Velasques doet nog iets anders omdat hij het schilderij positioneert

ten opzichte van wat zich buiten het schilderij bevindt (en waar het schilderij zich toch over uitsprekt). Maar de spiegel in het Arnolfini-portret van Jan van Eyck dan, dat meer dan twee eeuwen eerder ontstond? Dat het schilderij reageert op de blik van de beschouwer, erop anticipeert, zich bewust toont van de inbreuk die de beschouwer met zijn entree maakt, dat wordt in de 17de eeuw een virtuoos spel: de Susanna's van Rembrandt die verstoord naar óns kijken, in plaats van naar de oude mannen die zich achter hen uit de struiken losmaken. Dat zal iets met de representatievorm van het schilderen in de barok te maken hebben.

Kees

Kees,

Er zijn van die psychologische experimenten, waarbij een foto van iemand verknipt wordt om na te gaan wanneer een portret nog als gelijkend herkend wordt. Zo blijkt dat het zwarte balkje over de ogen van een misdadiger minder verbergt dan het afdekken van de mond. Het is daarom dat in de schilderkunst het portret zo een onnavolgbare vorm kan krijgen en toch nog gelijk.

jan

Jan,

er is niets, zo lijkt het wel, dat zo typerend is voor gelijkenis als het portret, en tegelijk is er niets dat zich zo behendig aan elk begrip van gelijkenis onttrekt. Zo heb ik in schilder Kunstige handboeken of verhandelingen (of het moet me zijn ontgaan) nog nooit een theorie van het portret aangetroffen. Neem nu die Samuel van Hoogstraeten, die toch portretschilder was: in zijn *Hooge Schoole der Schilderkunst* geen woord

over het decorum van het portretschilderen, niets over de eventuele verstandhouding met het model, de verschillende graden van gewichtigheid of formules van het portret, de kwestie van de goede gelijkenis of zelfs maar de techniek van de weergave, de pose, stemming, belichting, uitdossing ...

Wel over het menselijke gezicht, in Clio, het hoofdstuk over de historia, maar dat heeft niets met portret of gelijkenis te maken, alleen maar met de aandoening, passie, emotie. Terwijl H. nauwelijks historieschilder was. Het spel van de theorie, met de historie als hoogst aangeschreven genre in de rangorde, had met zijn toevallige praktijk dus niets te maken. En kennelijk had het portretschilderen dus niets met de theorie te maken. Terwijl hij als leerling van Van Rijn toch echt wel wist, tot welk een roem goede portretten konden leiden. Begrijp jij het, dan begrijp ik het ook. En of het met die onnavolgbare vorm te maken heeft ... Of met de niet te veralgemenen specificiteit en singulariteit van een individueel portret ... Het was toch de grote tijd van het portretschilderen ... of weet jij iets wat mij ontgaan is?

Kees

Kees,
In die een na laatste zin klinkt *physiognomonie* door. Dan is het gelijken de herkenning van een karaktereigenschap. Misschien is het dat wel altijd.
jan

Subject: Konterfeyten

Jan,
ik moet niet zo'n praatjes hebben want